

Rapport

Datum: 24 februari 2006
Rapportnummer: 2006/064

Klacht

Verzoeker, docent wis-, natuur- en scheikunde klaagt er over dat medewerkers van de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) bij zijn voormalige school en het CITO ten onrechte een onderzoek naar hem hebben ingesteld in verband met het door hem verzamelen van informatie over zwaar water. Zwaar water kan gebruikt worden voor het maken van waterstofbommen. Voorts klaagt verzoeker er over dat dit onderzoek is gebeurd door medewerkers die geen verstand hebben van zwaar water. Indien dit wel het geval zou zijn geweest, dan had het de AIVD direct duidelijk kunnen zijn dat verzoeker deze informatie had ingewonnen voor het voorbereiden van een eindexamen scheikunde en dat verder onderzoek dus niet nodig was.

Beoordeling

1. Verzoeker, docent wis-, natuur- en scheikunde klaagt er over dat medewerkers van de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) bij zijn voormalige school en het CITO ten onrechte een onderzoek naar hem hebben ingesteld in verband met het door hem verzamelen van informatie over zwaar water. Zwaar water kan gebruikt worden voor het maken van waterstofbommen. Voorts klaagt verzoeker er over dat dit onderzoek is gebeurd door medewerkers die geen verstand hebben van zwaar water. Indien dit wel het geval zou zijn geweest, dan had het de AIVD direct duidelijk kunnen zijn dat verzoeker deze informatie had ingewonnen voor het voorbereiden van een eindexamen scheikunde en dat verder onderzoek dus niet nodig was.

2. Verzoeker merkt op dat hij in juni 2004 is benaderd door twee medewerkers van de AIVD met het verzoek om bij hem langs te komen om te praten over massavernietigingswapens. Tijdens het gesprek is verzoeker gebleken dat de medewerkers met hem wilden praten over zwaar water. In het kader van een eindexamenopgave over zwaar water voor het CITO had verzoeker gezocht op internet en bedrijven in het buitenland benaderd met concrete vragen over dit onderwerp. Volgens verzoeker is zwaar water een normale stof, die voor medische doeleinden kan worden gebruikt, maar tevens kan worden gebruikt als moderator voor een kernreactor.

3. Naar aanleiding van het gesprek in juni 2004 komt verzoeker er achter dat de AIVD in februari 2004 al een onderzoek naar hem had ingesteld bij zijn oude school. Ook zou er over hem navraag zijn gedaan bij het CITO.

Volgens verzoeker had de AIVD, indien de AIVD zich beter in de materie had verdiept en informatie van deskundigen zou hebben ingewonnen, begrepen kunnen hebben dat zijn vragen over zwaar water geen betrekking hadden op massavernietigingswapens en geen verband houden met de ultracentrifuge. Indien dit wel het geval zou zijn geweest, dan had het de AIVD direct duidelijk kunnen zijn dat verzoeker deze informatie had ingewonnen

voor het voorbereiden van een eindexamen scheikunde en dat verder onderzoek dus niet nodig was.

4. Naar aanleiding van de door verzoeker bij de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties ingediende klacht over de handelwijze van de AIVD heeft de minister advies ingewonnen bij de Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten. De commissie heeft de klacht van verzoeker onderzocht. De commissie is tot de conclusie gekomen dat op basis van de aan de commissie verstrekte en door haar geverifieerde informatie, moet worden geoordeeld dat er geen feiten of omstandigheden aannemelijk zijn geworden op grond waarvan moet worden geconcludeerd dat de AIVD op onvoldoende gronden onderzoek heeft ingesteld naar de persoon van verzoeker. Evenmin is gebleken dat de AIVD op onvoldoende gronden heeft besloten om een bezoek te brengen aan verzoeker.

De commissie overweegt dienaangaande dat zwaar water, zoals ook door verzoeker wordt beaamd, gebruikt kan worden als onderdeel van een nucleaire reactor. Het feit dat de door klager gestelde vragen algemeen van aard waren en dat zwaar water ook kan worden gebruikt voor andere (bijvoorbeeld medische) doeleinden, doet er niet aan af dat de AIVD conform haar taakstelling onderzoek mocht instellen, aldus de commissie. De commissie merkt in dit verband op dat vragen in eerste instantie altijd algemeen van aard zijn. De wetenschap bij de AIVD dat verzoeker werkzaam is geweest als docent en mogelijk werkzaam was voor het CITO, is naar het oordeel van de commissie geen omstandigheid op grond waarvan kan worden geconcludeerd dat de AIVD op onvoldoende gronden heeft besloten een bezoek te brengen aan verzoeker, omdat het - zoals de AIVD stelt en de commissie aannemelijk acht - zo kon zijn dat verzoeker in opdracht van of ten behoeve van iemand anders - met minder oorbare bedoelingen - werkte, dan wel dat er misbruik was gemaakt van verzoekers computer of e-mailaccount.

De minister heeft het advies van de commissie gevolgd en de klacht van verzoeker over het ten onrechte instellen van een (nader) onderzoek ongegrond verklaard. Er was de minister niet gebleken van omstandigheden die tot afwijking van het advies zouden moeten leiden.

5. Het evenredigheidsvereiste houdt in dat bestuursorganen voor het bereiken van een doel een middel aanwenden dat voor betrokkenen niet onnodig bezwarend is en dat in evenredige verhouding staat tot dat doel.

Het beginsel impliceert dat de AIVD niet onnodig een onderzoek naar iemand instelt en, als zij een onderzoek instelt, dat doet op zodanige wijze dat het nadeel daarvan voor de betreffende persoon zo veel mogelijk beperkt blijft.

6. In het kader van het onderzoek van de Nationale ombudsman is de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties ingegaan op de vraag of de AIVD ten onrechte

een (nader) onderzoek naar verzoeker heeft ingesteld en of het de AIVD niet direct duidelijk had kunnen zijn dat verzoeker deze informatie had ingewonnen voor het voorbereiden van een eindexamen scheikunde en dat verder onderzoek door de AIVD dus niet nodig was.

Met betrekking tot de verstrekte informatie deed de minister een beroep op geheimhouding.

7. Op basis van de aan de Nationale ombudsman verstrekte - en door de substituut-ombudsman geverifieerde - informatie moet worden geoordeeld dat niet is gebleken van feiten en of omstandigheden op grond waarvan moet worden geconcludeerd dat de AIVD zich niet in redelijkheid op het standpunt heeft kunnen stellen om een onderzoek naar verzoeker in te stellen en dat te doen op de wijze waarop dat is gebeurd. De Nationale ombudsman is daarbij tevens gebleken dat het de AIVD niet direct duidelijk was dat verzoeker deze informatie had ingewonnen voor het voorbereiden van een eindexamen scheikunde en dat een verder onderzoek naar verzoeker dan ook noodzakelijk was. De overwegingen die door de Commissie van toezicht worden gegeven in haar advies aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkszaken worden door de Nationale ombudsman onderschreven.

De onderzochte gedraging is behoorlijk.

Conclusie

De klacht over de onderzochte gedraging van de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst, is niet gegrond.

Onderzoek

1. Algemeen

In het geval van een onderzoek naar aanleiding van een klacht over de AIVD kunnen onderzoek en rapportage doorgaans niet met eenzelfde openheid plaatsvinden als in andere zaken gebruikelijk is.

Ingevolge artikel 9:31 van Algemene wet bestuursrecht (Awb) kan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties zich verschonen van het verstrekken van de door de Nationale ombudsman gevraagde inlichtingen, voor zover het verstrekken van deze inlichtingen in strijd is met een wettelijke geheimhoudingsplicht of met het belang van de Staat. De minister kan bepalen dat de geheimhoudingsplicht wordt opgeheven, onder de voorwaarde dat de Nationale ombudsman het geheime karakter van de verstrekte inlichtingen handhaaft.

Artikel 2:5 van de Awb bevat overigens al een geheimhoudingsplicht voor de Nationale ombudsman.

Indien de Nationale ombudsman een onderzoek instelt naar aanleiding van een klacht over de AIVD, stelt hij de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, en eventueel een of meer betrokken ambtenaren, in de gelegenheid om op de klacht te reageren. De Nationale ombudsman maakt daarbij gebruik van de in de in Hoofdstuk 9 van de Awb gegeven onderzoeksbevoegdheden. In voorkomende gevallen verstaat de substituut-ombudsman zich persoonlijk met medewerkers van de AIVD. Langs deze weg wordt de informatie verkregen die de Nationale ombudsman nodig heeft voor zijn onderzoek.

2. Het onderhavige onderzoek

Op 18 maart 2005 ontving de Nationale ombudsman een verzoekschrift, gedateerd 17 maart 2005, van de heer X te Y, met een klacht over een gedraging van de AIVD. Naar deze gedraging, die wordt aangemerkt als een gedraging van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, werd een onderzoek ingesteld.

In het kader van het onderzoek werd de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties verzocht op de klacht van verzoeker te reageren.

De minister beriep zich op de vertrouwelijkheid van een deel van de door hem verstrekte informatie.

De substituut-ombudsman verstond zich persoonlijk met medewerkers van de AIVD ten einde de door de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties verstrekte informatie bij deze dienst te verifiëren.

Het resultaat van het onderzoek werd als verslag van bevindingen gestuurd aan betrokkenen.

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties deelde mee zich met de inhoud van het verslag te kunnen verenigen.

De reactie van verzoeker gaf geen aanleiding het verslag te wijzigen.

Bevindingen

De bevindingen van het onderzoek luiden als volgt:

A. Standpunt verzoeker

1. Voor het standpunt van verzoeker wordt verwezen naar de klachtformulering onder Klacht.

2.1. Verzoeker liet de Nationale ombudsman in zijn verzoekschrift van 17 maart 2005 het volgende weten:

“...Ik heb bijna 30 jaar als leraar wis-, natuur- en scheikunde gewerkt. Daarnaast ben ik verbonden aan het Cito (...). Ik maak in een constructiegroep eindexamens scheikunde voor het VWO. Ik verzamel daartoe gegevens en construeer concept eindexamenopgaven. (...) Ik verzamel de noodzakelijke gegevens tegenwoordig via Internet; inlichtingen verkrijg ik via emailverkeer, van personen, bedrijven, universiteiten, laboratoria, uit de hele wereld.

Juni 2004 ben ik plotseling benaderd door de AIVD; twee man zijn bij mij langs geweest om te praten over “massavernietigingswapens”(...). Tijdens dat gesprek werd mij duidelijk dat de AIVD mijn gangen had nagegaan, kennelijk omdat ik gegevens verzamelde over zwaar water. Zwaar water is een chemische verbinding met vele toepassingen, onder andere medische en biologische. Meer wil en kan ik er niet over zeggen. (...)

Tijdens het gesprek heb ik mijn functie bij het Cito moeten prijsgeven, het kon niet anders. Ik heb mijn werkwijze uitgelegd en zelfs op mijn pc de emails getoond die ik over zwaar water in een map had staan. De uitleg werd aangehoord maar veel zin had dat niet want de beide heren hadden geen enkele chemische kennis, helaas.

De gegevens die de AIVD-ers over mij hadden, waren zeer gedetailleerd. Ik heb gevraagd hoe ze daaraan kwamen. Ik heb gevraagd of er bij mijn oude school (...) informatie was ingewonnen. Dat was niet het geval kreeg ik als antwoord. Verder heb ik gevraagd of mijn emailverkeer en/of telefoongesprekken waren onderschept. Ook dat was niet gebeurd verzekerden de heren mij.

Ik besepte dat dit niet waar kon zijn, waar kwamen de gegevens dan vandaan? Ik heb daarna een aantal van mijn contactpersonen gewaarschuwd dat emailwisselingen mogelijk waren onderschept door de AIVD, dat leek mij wel zo fatsoenlijk. Onmiddellijk kreeg ik bericht dat een vreemde situatie nu plotseling duidelijk werd. Een oud-collega (...) was begin 2004 ondervraagd door de vestigingsleider (...). (Deze; N.o.) wilde weten of zwaar water, deuterium, isotopen, tot de eindexamenstof voor het vak scheikunde behoorde. Mijn oud-collega heeft toen bevestigd dat dit inderdaad het geval was.

Mij werd toen duidelijk wat er gebeurd was. Ik heb vervolgens corrector (...) gebeld en rechtstreeks gevraagd of de AIVD naar mij geïnformeerd had. Na een aanvankelijke ontkenning viel hij door de mand en gaf het bezoek toe. Hij “kon zich echter niets meer herinneren van het bezoek”: geen datum, wie er geweest waren, wat hij allemaal gezegd had, enz. Wel wist hij zich nog te herinneren dat hij over het bezoek niets mocht zeggen en

dat hij gezegd had dat ik bij het Cito werkte en dat het daar dus wel om zou gaan.

Ik heb daarop de Rectrix van (...) een brief geschreven met het verzoek om voor mij nadere informatie boven tafel te krijgen. Zij belde mij ontdaan op. Ze wist niets van het bezoek van de AIVD, men had haar erbuiten gelaten. Wel bleek ze een duidelijk katalyserend effect te hebben op het geheugen van conrector (...). Het bezoek van de AIVD was begin 2004 geweest (februari). Het ging om een dame die haar kaartje had achtergelaten (...) en een man in uniform, op het eerste gezicht het uniform van de plaatselijke politie. Ze kwamen langs na een telefonische afspraak, een half uur eerder gemaakt; ze waren toch in (...) en daarom kwamen ze meteen maar even langs. Er was over mij uitsluitend positieve informatie gegeven, ook dat ik werkzaam was bij het Cito voor de eindexamens scheikunde.

Ik denk dat het goed is dat ik nu een paar kanttekeningen plaats.

1) Het was vanaf dit bezoek de AIVD duidelijk dat ik examenmaker was bij het Cito. Ook was het duidelijk dat het om een eindexamen scheikunde ging. De AIVD had de conclusie kunnen trekken dat verder onderzoek niet meer nodig was, ja zelfs niet wenselijk, om toekomstige eindexamens niet in gevaar te brengen. Waarom liep dan ruim vier maanden later het onderzoek nog?

2) Door de aanwezigheid van een man in uniform heeft de AIVD duidelijk de heren (...) geïntimideerd. Trouwens, informatie over iemand inwinnen door iemand in uniform is schadelijk voor degene over wie je wat vraagt.

3) De AIVD heeft het onderwerp van een mogelijke eindexamenopgave naar buiten gebracht. Volkomen onnodig, het eindexamenprogramma is openbaar en kan door iedereen geraadpleegd worden. Het is dan wel handig om dat door iemand met enige chemische kennis te laten doen.

Over het vervolg zal ik kort zijn.

Ik heb de AIVD een brief gestuurd. Ik kreeg opnieuw bezoek van de heer (...). Ik confronteerde hem met zijn leugen over (...). Hij gaf het toe, maar hij was er dan ook niet zelf geweest (en dat klopt, dat is niet gelogen).

Ook heb ik hem gezegd dat het hele onderzoek waardeloos is als je het laat uitvoeren door mensen zonder chemische kennis.

Verder heb ik hem verteld dat ik het niet aannemelijk acht dat mijn emails en/of telefoongesprekken niet onderschept zijn.

Hierna heb ik bezwaar gemaakt bij de AIVD, bij de Commissie van Toezicht op de AIVD en bij de Minister van Binnenlandse Zaken.

Al mijn klachten, bezwaren en verzoeken zijn uiteindelijk verworpen; de AIVD heeft geen fouten gemaakt, het liegen was geen liegen, de geüniformeerde man op (de oude school van verzoeker; N.o.) wordt ontkend. Dat een mogelijk onderwerp in een examen naar buiten is gebracht wordt al helemaal niet genoemd, evenals het feit dat je iemand schade toebrengt als je informatie over hem inwint door een man in politie-uniform.

(...)

Ik wil nog benadrukken dat mijn verzoek om te horen welke emails onderschept zijn, is afgewezen. Ik wilde ook graag weten of het onderzoek inmiddels is afgesloten om vast te stellen dat ik dus geen verdacht persoon meer ben. Ook afgewezen.

Het belang voor de AIVD is in deze niet groot. Immers, dat ik gecontroleerd ben is in mijn kennissenkring, op het Cito, op (oude school van verzoeker; N.o.), algemeen bekend; de AIVD loopt hierdoor geen schade meer op. Mijn belang om te weten welke emails zijn onderschept is zeer groot. Ik kan dan nagaan of onderwerpen in concept eindexamenopgaven bekend zijn. Ik zou dan samen met het Cito kunnen afwegen of het misschien wenselijk is bepaalde opgaven maar in te trekken, hoezeer ik dat ook zou betreuren (het Cito ook).

Ook word ik nog dagelijks in mijn werkzaamheden belemmerd. De mogelijkheid dat de AIVD nog steeds over mijn schouder meekijkt bij mijn werkzaamheden om eindexamenopgaven te maken werkt verlamdend...”

2.2. De beslissing van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties naar aanleiding van verzoekers klacht van 24 februari 2005 luidt als volgt:

“...Bij brieven van 23 juni, 1 juli en 6 augustus 2004 heeft u mij in kennis gesteld van een klacht over de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst, hierna AIVD. Deze klacht houdt in dat de AIVD onterecht een onderzoek naar u heeft ingesteld in verband met het door u verzamelen van informatie over zwaar water waarmee waterstofbommen kunnen worden gemaakt. Verder heeft u gevraagd of het naar u ingestelde onderzoek is beëindigd en of er bijzondere inlichtingenmiddelen waren ingezet.

Na de ontvangst van uw eerste brief is gezien in hoeverre u in een persoonlijk gesprek met een medewerker van de dienst geïnformeerd kon worden. Dit leidde aanvankelijk bij de AIVD tot de conclusie dat, hoewel op vragen wat wel en niet door de dienst is gedaan in het onderzoek geen antwoord kon worden gegeven, u wel tevreden was met het gesprek.

U heeft echter vervolgens een brief naar de commissie van toezicht op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten geschreven om het onderzoek te controleren. De commissie heeft vervolgens de brief ter behandeling aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties doorgezonden om de klacht informeel af te doen. U heeft daarop een brief van de AIVD namens de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

ontvangen waarin in algemene zin werd aangegeven dat de AIVD een taak heeft op het gebied van de bescherming van de veiligheid en andere gewichtige belangen van de staat en dat alleen onderzoek wordt gedaan naar personen die aanleiding geven tot het ernstige vermoeden dat zij een gevaar vormen voor die belangen. Ook is aangegeven dat in beginsel geheim dient te zijn en te blijven of er bijzondere bevoegdheden zijn uitgeoefend en dat de AIVD nooit in het openbaar mededelingen doet over de toepassing van in een concreet geval gehanteerde werkwijze(n).

U heeft naar aanleiding van dit antwoord opnieuw brieven gezonden aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de commissie van toezicht. De strekking van beide brieven was identiek. U bleef van mening dat ten onrechte een onderzoek is ingesteld en u voelt zich in uw goede naam aangetast.

Na een mislukte poging tot informele afdoening heb ik, alvorens tot een zienswijze over deze klacht te komen, conform artikel 83, derde lid, van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002, hierna WIV 2002, advies ingewonnen bij de commissie van toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. De commissie heeft uw klacht onderzocht. Daarbij heeft de commissie zowel u als AIVD-medewerkers gehoord.

Op 18 november 2004 heeft de commissie haar advies en rapport van bevindingen aan mij uitgebracht. De commissie is van mening dat er geen feiten of omstandigheden aannemelijk zijn geworden op grond waarvan moet worden geconcludeerd dat de AIVD op onvoldoende gronden onderzoek naar u heeft ingesteld. Bovendien is naar het oordeel van de commissie de wetenschap bij de AIVD dat u werkzaam bent geweest als docent en mogelijk werkzaam was voor het CITO geen omstandigheid waarop kan worden geconcludeerd dat de AIVD op onvoldoende gronden heeft besloten een bezoek te brengen aan u, omdat het -zoals de AIVD stelt en de commissie aannemelijk acht- zo kon zijn dat u in opdracht van of ten behoeve van iemand anders met minder oorbare bedoelingen werkte, dan wel dat er misbruik was gemaakt van uw computer of e-mailaccount.

Verder is de gegrondheid met betrekking tot het klachtonderdeel waarin u stelt dat er een ambtenaar in uniform bij het gesprek op school aanwezig was, volgens de commissie niet vast komen te staan. De lezingen van u en de AIVD verschillen van elkaar en er doen zich geen omstandigheden voor op grond waarvan aan de ene lezing meer gewicht moet worden toegekend dan aan de andere, aldus de commissie.

Ten aanzien van het klachtonderdeel waarin u klaagt over het feit dat de betrokken AIVD-ambtenaar tegen u heeft gelogen over het bezoek aan de school, zoals door u tijdens de hoorzitting naar voren werd gebracht, overweegt de commissie dat hoewel de AIVD-ambtenaar in het eerste gesprek een formeel juist, maar in materiële zin ontwijkend antwoord heeft gegeven en daarmee niet de gehele waarheid heeft gesproken, de klacht op dit punt wel begrijpelijk maar daarmee nog niet gegrond is. De commissie is van

oordeel dat de betrokken AIVD-medewerker, gelet op de in het geding zijnde belangen en omstandigheden, in dit geval in het midden mocht laten of andere AIVD-medewerkers bij uw oude school zijn langs geweest.

Verder bracht u tijdens de hoorzitting naar voren dat de ondervraagde betrokkenen van de AIVD-medewerkers niets mochten zeggen over het gesprek op school. De commissie heeft vastgesteld dat op instigatie van de AIVD is afgesproken dat het gesprek als "zeer vertrouwelijk" zou worden beschouwd, wat niet heeft kunnen voorkomen dat de inhoud ervan nadien u bekend is geworden. De commissie is van oordeel dat in de gegeven omstandigheden dit een begrijpelijk verzoek van de AIVD is geweest. In dit kader merkt de commissie wel op dat het te betreuren valt dat na dit gesprek niet sneller contact met u is opgenomen, mede gezien de mogelijkheid dat de informatie over het schoolbezoek - ondanks het vertrouwelijke karakter daarvan - u reeds kort daarna zou bereiken. Ik ben het met deze zienswijze eens. Overigens is ook de commissie van oordeel dat de gang van zaken niet als onbehoorlijk dient te worden aangemerkt.

In overeenstemming met het advies van de commissie verklaar ik uw klacht ongegrond voor wat betreft het ten onrechte instellen van (nader) onderzoek, het niet mogen vertellen en het "liegen" over het bezoek aan de school (...). Voor wat betreft het al dan niet verschijnen in uniform door een politiemedewerker die de AIVD-medewerker vergezelde, oordeel ik conform het advies van de commissie dat de gegrondheid van dit klachtonderdeel niet is komen vast te staan. Op geen van de klachtonderdelen is mij gebleken van omstandigheden die nopen tot afwijking van het advies.

Ten aanzien van het klachtonderdeel waarin u verzoekt te vernemen of het naar u ingestelde onderzoek is beëindigd en of er bijzondere inlichtingenmiddelen waren ingezet, adviseert de commissie mij u te laten weten of het onderzoek is beëindigd en of de AIVD bijzondere inlichtingenmiddelen heeft ingezet. De commissie vermeldt tevens wat ik u zou moeten melden. Ik kan dit advies niet opvolgen, omdat ik daarmee antwoord zou geven op vragen die ik immers niet mag beantwoorden. De mededeling dat de AIVD wel of geen onderzoek (meer) naar een persoon verricht, biedt namelijk altijd direct zicht op het meest actuele kennisniveau. Bij het actuele kennisniveau gaat het om bij de AIVD aanwezige kennis over actuele bedreigingen van de veiligheid van de staat. Reeds het bekendmaken van het enkele gegeven of een onderzoek naar een persoon binnen een actuele context wordt verricht, kan met zich meebrengen dat een persoon die een bedreiging vormt voor de democratische rechtsorde dan wel de veiligheid of andere gewichtige belangen van de staat zijn gedrag gaat aanpassen door meer in het verborgene te gaan werken. Anderzijds kan de wetenschap dat een persoon niet (meer) de aandacht van de AIVD heeft, worden gebruikt door hem bij de verborgen te houden gedragingen te betrekken. Ik zie in de onderhavige situatie geen aanleiding om van deze kritische ondergrens af te wijken en u een concreet antwoord te geven.

Het feit dat reeds bekend is dat naar u onderzoek is verricht doet daar niet aan af. Een en ander zou namelijk impliceren dat ik in andere overeenkomstige situaties deze kritische ondergrens ook zou moeten loslaten. Dit gaat ten koste van het goed functioneren van de AIVD en daarmee ten koste van de veiligheid van de staat, ter bescherming waarvan de AIVD in het leven is geroepen. Ook dient in beginsel om dezelfde reden geheim te zijn en te blijven of er bijzondere bevoegdheden zijn uitgeoefend en doet de AIVD in het openbaar geen mededelingen over de toepassing van in een concreet geval gehanteerde werkwijze(n). Het bovenstaande brengt met zich mee dat ik u op grond van artikel 9:16 van de Algemene wet bestuursrecht het advies van de commissie meezend, maar met betrekking tot deze geheime gegevens een beroep doe op de geheimhoudingsbepaling van artikel 81, eerste lid, van de WIV 2002. In het advies is deze passage derhalve onzichtbaar gemaakt.

Indien bepaalde bijzondere bevoegdheden zijn ingezet bestaat de mogelijkheid dat u op grond van de notificatieplicht door de AIVD in een later stadium wordt geïnformeerd. Notificatie houdt in dat een betrokkene actief geïnformeerd wordt in de vorm van een verslag over het feit dat een bepaalde bevoegdheid jegens hem is toegepast. Artikel 34 van de WIV 2002 bevat de wettelijke regeling over deze notificatieplicht. De hoofdregel met betrekking tot de notificatieplicht houdt in dat na beëindiging van de uitoefening van een aantal bijzondere bevoegdheden na vijf jaar onderzocht dient te worden of verslag kan worden uitgebracht aan de persoon ten aanzien van wie de bevoegdheid is uitgeoefend. De regeling bevat tevens de mogelijkheid om in een aantal gevallen te komen tot uitstel van de notificatie dan wel dat de notificatie in het geheel komt te vervallen...”

2.3. Het Verslag van hoorzitting van de Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten van 4 november 2004 luidt als volgt:

“...Klager wordt in juni 2004 gebeld door een AIVD medewerker met het verzoek langs te mogen komen om van gedachten te wisselen over massavernietigingswapens. Klager, oud-leraar en werkzaam voor het CITO, stemt in met een bezoek van de AIVD. Klager denkt dat de AIVD hem benadert vanwege zijn expertise of omdat de AIVD informatie wil inwinnen over bijvoorbeeld één van zijn oud-studenten. Gedurende het gesprek blijkt dat de AIVD-medewerkers informatie willen over zwaar water en wordt het klager duidelijk wat zij komen doen. In het kader van een eindexamenopgave over zwaar water voor het CITO heeft klager gezocht op het internet en bedrijven in het buitenland benaderd met concrete vragen over dit onderwerp. Omdat klager als hij een opgave maakt, zoveel mogelijk van het onderwerp wil weten, doet hij grondig onderzoek op onder meer het internet. Klager legt uit dat hij een standaardverhaal heeft als hij instanties via de e-mail benadert. Hij schrijft altijd dat hij betrokken is bij het CITO en laat merken dat hij over de nodige expertise beschikt, zodat de aangeschreven personen hem serieus nemen en welwillend zijn om hem te helpen. In geval van een concrete vraag, stuurt klager meestal meerdere e-mails naar verschillende instanties. Klager legt uit dat zijn vragen over zwaar water volstrekt onschuldig waren. Hij vertelt dat zwaar water een normale stof is, die voor

medische doeleinden kan worden toegepast, maar tevens kan worden gebruikt als moderator voor een kernreactor. Naast zwaar water komt tijdens het gesprek tussen klager en de AIVD-medewerkers ook de ultracentrifuge en (...), destijds toevallig woonachtig in dezelfde buurt als klager, ter sprake.

Klager stelt zich op het standpunt dat indien de AIVD zich beter in de materie had verdiept en informatie van deskundigen had ingewonnen, de dienst zou hebben begrepen dat zijn vragen geen betrekking hadden op massavernietigingswapens. De AIVD komt - wat klager betreft - duidelijk expertise tekort. De betrokken ambtenaren wisten niet goed hoe het een en ander technisch in elkaar stak. Volgens klager legde de AIVD-medewerker verbanden, bijvoorbeeld naar (...), die wetenschappelijk niet gelegd konden worden. Zo houdt zwaar water geen verband met de ultracentrifuge. Elke chemicus weet dit, aldus klager.

Om zijn verhaal te ondersteunen heeft klager de AIVD-medewerker mee naar zijn computer genomen en zijn e-mailcorrespondentie over het onderwerp vertoond. Op een vraag van (...) beschrijft klager de AIVD-medewerker als een beschaafde en vriendelijke man.

Omdat de AIVD over informatie beschikt die de dienst volgens klager alleen van de school heeft kunnen verkrijgen, vraagt klager tijdens het eerste gesprek met de AIVD of de dienst bij school is langs geweest. Deze vraag wordt, naar klager stelt, door de AIVD-medewerker ontkennend beantwoord. Hij ontkent tevens navraag te hebben gedaan bij het CITO. Na het gesprek met de AIVD, neemt klager contact op met enkele oud-collega's op de school en verneemt (na enig aandringen) dat de AIVD - zoals hij reeds vermoedde - op school is langs geweest. Volgens de rector is de dienst in februari langs geweest (dat heeft zij gehoord van de conrector) vlak na de opening van het nieuwe gebouw. Op de vraag van (...) of het ook enkele maanden later kan zijn geweest, antwoordt klager ontkennend. De ambtenaar van de AIVD werd vergezeld door een politieambtenaar in uniform. Klager vraagt of er sprake is geweest van een strafrechtelijk onderzoek. (...) geeft aan dat dit niet kan worden afgeleid uit het enkele feit dat er een ambtenaar in uniform bij aanwezig was. Klager weet zeker dat ook bij het CITO navraag is gedaan, maar weigert zijn bronnen te onthullen.

Tussen het bezoek aan de school en het bezoek aan klager ligt volgens klager een periode van ruim vier maanden. Klager vraagt zich af wat de AIVD in die periode allemaal heeft onderzocht en waarom het onderzoek na het bezoek op de school niet is stopgezet. Klager klaagt over het feit dat de AIVD na het gesprek op de school nog een geruime tijd onderzoek naar hem heeft gedaan, terwijl de dienst na het bezoek op school al op de hoogte was van zijn bedoelingen en zijn functie. (...) vraagt aan klager waaruit hij afleidt dat de AIVD in de tussenliggende periode actief is geweest. Bij het eerste gesprek heeft de AIVD-medewerker volgens klager gezegd dat ze weten dat klager uitvoerig op het internet heeft gezocht. Klager vraagt zich af hoe zij dat weten. Is het mogelijk dat zijn e-mailberichtenverkeer is afgetapt? Klager wil weten welke onderzoekshandelingen de

AIVD heeft verricht: is hij afgeluisterd; is zijn dochter, die fiscalist is bij een internationaal bedrijf, nagetrokken? Klager heeft reeds zijn baas bij het CITO ingelicht over het feit dat de e-mail van klager, waarover alle zeer vertrouwelijke CITO-informatie gaat, mogelijk is afgetapt.

Nadat klager een brief heeft geschreven, is een AIVD-ambtenaar terug geweest bij klager voor een tweede gesprek. Klager confronteert deze ambtenaar met het feit dat hij wel op de school en de CITO is geweest. De AIVD-medewerker erkent - naar klager stelt - dat hij heeft gelogen, maar stelt dat hij niet degene is geweest die naar de school is gegaan. De AIVD-ambtenaar tracht klager gerust te stellen over de gehele gang van zaken. Klager gelooft echter niet meer wat deze tegen hem zegt.

Klager wil graag een aantal zaken boven water krijgen. Allereerst wil hij (schriftelijk) weten of het onderzoek inmiddels is afgesloten. Daarnaast wil hij (eveneens op schrift) horen welke activiteiten de AIVD heeft ontplooid tijdens het onderzoek. (...) legt uit dat de Commissie geen uitspraak doet over de vraag of en zo ja welke inlichtingenmiddelen zijn ingezet. Het is beleid dat er in het belang van de staatsveiligheid geen uitspraken worden gedaan over de vraag naar wie de AIVD wel of niet onderzoek verricht en welke inlichtingenmiddelen zijn ingezet. Dit ziet op de werkwijze en het actueel kennisniveau van de dienst. Zou dit in het onderhavige geval wel worden gedaan, dan schept dit precedentes en zullen meer personen door middel van het indienen van een klacht trachten te achterhalen of zij onderwerp van onderzoek zijn (geweest). (...) benadrukt dat, hoewel de Commissie geen uitspraak kan doen over welke inlichtingenmiddelen zijn ingezet, zij wel kan onderzoeken of, indien een bepaald inlichtingenmiddel is ingezet, dit ook rechtmatig is geschied. Zij toetst daarbij aan de in de WIV 2002 neergelegde beginselen van noodzakelijkheid, proportionaliteit en subsidiariteit.

Tot slot uit klager zijn bezorgdheid over de opgaven in het kader van het CITO. Hij maakt zich zorgen dat, indien zijn e-mailverkeer is onderschept, zijn opgaven mogelijk op straat komen te liggen.

De klacht van klager kan bij het einde van het gesprek als volgt worden samengevat. Allereerst is naar klagers mening het onderzoek onnodig ingesteld en heeft de AIVD de (vermeende) bevoegdheden onterecht ingezet. Met enige kennis van de chemie had men kunnen inzien dat de vragen algemeen van aard waren. Na het bezoek aan de school had de dienst moeten stoppen met onderzoek. De klacht ziet dus tevens op het gehele tijdsverloop dat met het onderzoek gemoeid was. Klager geeft aan dat indien de AIVD gelijk na het bezoek op zijn school op hem af zou zijn afgestapt, hij een ander gevoel zou hebben overgehouden aan de gehele gang van zaken.

Op de vraag van de Commissie of klager alle zaken met betrekking tot zijn klacht voldoende naar voren heeft kunnen brengen, antwoordt klager bevestigend. Klager geeft aan er prijs op te stellen om het verslag van het gesprek te ontvangen..."

2.4. Het advies inzake de klacht van verzoeker van de Commissie van Toezicht van 17 november 2004 aan de minister luidt als volgt:

“...*Klacht*

Klager is van oordeel dat de AIVD ten onrechte een onderzoek naar hem heeft ingesteld en in dat onderzoekskader bijzondere' bevoegdheden te zijnen aanzien heeft toegepast. Volgens klager had de AIVD met enige kennis van de chemie kunnen inzien dat de vragen door hem gesteld over de e-mail algemeen van aard waren. Daarnaast is klager van oordeel dat de dienst na het bezoek aan de school het onderzoek had moeten stopzetten. Tevens brengt klager tijdens het gehoor naar voren dat de AIVD tegen hem gelogen heeft over het bezoek aan de school; dat de AIVD-medewerker bij het schoolonderzoek werd vergezeld door een ambtenaar in uniform en dat deze AIVD-medewerker de betrokkenen op school heeft gezegd dat dezen niet over het bezoek mochten spreken.

Conclusies

Op basis van de aan de Commissie verstrekte en door haar geverifieerde informatie, moet worden geoordeeld dat er geen feiten of omstandigheden aannemelijk zijn geworden op grond waarvan moet (worden) geconcludeerd dat de AIVD op onvoldoende gronden onderzoek heeft ingesteld naar de persoon van klager. Evenmin is gebleken dat de AIVD op onvoldoende gronden heeft besloten om een bezoek te brengen aan klager.

Zwaar water kan, zoals klager heeft beaamd, worden gebruikt als onderdeel van een nucleaire reactor. Het feit dat de door klager gestelde vragen algemeen van aard waren en dat zwaar water ook voor andere (bijvoorbeeld medische) doeleinden kan worden gebruikt, doet niet af aan het oordeel van de Commissie dat de AIVD conform haar taakstelling onderzoek mocht instellen. Immers, vragen zullen in eerste instantie altijd algemeen van aard zijn. De wetenschap bij de AIVD dat klager werkzaam is geweest als docent en mogelijk werkzaam was voor het CITO, is naar het oordeel van de Commissie geen omstandigheid waarop kan worden geconcludeerd dat de AIVD op onvoldoende gronden heeft besloten een bezoek te brengen aan klager, omdat het - zoals de AIVD stelt en de Commissie aannemelijk acht - zo kon zijn dat klager in opdracht van of ten behoeve van iemand anders -met minder oorbare bedoelingen - werkte, dan wel dat er misbruik was gemaakt van diens computer of e-mailaccount

Echter, de Commissie merkt hierbij op dat het te betreuren valt dat niet sneller contact met betrokkene is opgenomen, mede gezien de mogelijkheid dat de informatie over het schoolbezoek - ondanks het vertrouwelijke karakter daarvan - klager reeds kort daarna zou bereiken. De Commissie is van oordeel dat op het moment dat de AIVD naar buiten treedt, in de zin dat navraag wordt gedaan in de vorige werkring van een bepaald persoon, het wijs is om, indien blijkt dat er niets aan de hand is, op betrekkelijk korte termijn contact met betrokkene op te nemen. Met inachtneming van het vorenstaande is de Commissie van

oordeel dat de gang van zaken niet als onbehoorlijk dient te worden aangemerkt.

Met betrekking tot het klachtonderdeel, waarin klager stelt dat er een ambtenaar in uniform bij het gesprek op de school aanwezig was, staan de lezingen van klager en de AIVD lijnrecht tegenover elkaar en doen zich geen omstandigheden voor op grond waarvan aan de ene lezing meer gewicht moet worden toegekend dan aan de andere. De gegrondheid van dit onderdeel van de klacht is derhalve naar het oordeel van de Commissie niet komen vast te staan.

Klager heeft verder gesteld dat de ondervraagde betrokkenen van de AIVD-medewerkers niets mochten zeggen over het gesprek. Vaststaat dat op instigatie van de AIVD is afgesproken dat het gesprek als 'zeer vertrouwelijk' zou worden beschouwd, hetgeen niet heeft kunnen voorkomen dat de inhoud ervan nadien naar klager, is uitgelekt. In de gegeven omstandigheden, waarin het onderzoek nog niet was afgerond, was dit naar oordeel van de Commissie een begrijpelijk verzoek.

Ten aanzien van het klachtonderdeel waarin klager klaagt over het feit dat de betrokken AIVD-ambtenaar tegen hem heeft gelogen over het bezoek aan de school, overweegt de Commissie dat hoewel de AIVD-ambtenaar in het eerste gesprek een formeel juist, maar in materiële zin ontwijkend antwoord heeft gegeven en daarmee niet de gehele waarheid heeft gesproken, de klacht op dit punt wel begrijpelijk maar daarmee nog niet gegrond is. De door de AIVD te behartigen belangen brengen in dit concrete geval, gelet op alle omstandigheden, met zich mee dat de betrokken AIVD-medewerker in het midden mocht laten of andere AIVD-medewerkers bij klagers oude school zijn langs geweest.

Advies

De Commissie adviseert de klacht ongegrond te verklaren voor wat betreft het ten onrechte instellen van (nader) onderzoek, het niet mogen vertellen en het 'liegen' over het bezoek aan de school. Voor wat betreft het al dan niet verschijnen in uniform, adviseert de Commissie de Minister te oordelen dat de gegrondheid van dit klachtonderdeel niet is komen vast te staan...”

B. Standpunt minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

1.1. De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties deelde de Nationale ombudsman in reactie op de klacht van verzoeker bij brief van 27 mei 2005 onder meer het volgende mee:

“In antwoord op uw brief wil ik opmerken dat de klachten van (verzoeker; N.o.) naar mijn oordeel ongegrond zijn. Om dit te verduidelijken zal ik daarom ingaan op de feiten die aan de orde zijn. Aangezien dit informatie betreft met betrekking tot het actueel kennisniveau, de werkwijze en bronnen van de AIVD verzoek ik u deze informatie (conform bestaande afspraken), met uitzondering uiteraard van de informatie die is vermeld in mijn

correspondentie met (verzoeker; N.o.), niet op te nemen in uw openbaar rapport van bevindingen.”

1.2. Tijdens een gesprek op 22 september 2005 tussen de substituut-ombudsman en medewerkers van de AIVD maakte de substituut-ombudsman gebruik van de hem geboden gelegenheid om de door de minister verstrekte inlichtingen te verifiëren.